

oordeeling der historie door dezen schrijver als tendentius worden gebruikt. Wanneer hij b.v. schrijft „Tal van sociale voorzieningen, door bepaalde ondernemers in het raam van hun onderneming getroffen, hebben dan ook niet ten doel de arbeider recht te doen, doch bepaalde vormen van arbeidsomluid weg te nemen, en daardoor de productie te stimuleren“ (blz. 14), dan is dit een verre van fraaie stemmingsmakerij tegen den ondernemer. — Dat er zulke ondernemers zijn worde hier niet betwist, doch wanneer men het „rekenachtig karakter“ van het kapitalisme wil aantonen, dan zullen er toch deugdelijker dingen en dan beter verantwoord dienen te worden gezegd.

Hetzelfde moet gezegd worden van zijn daarna volgende opmerking: „Nauw hangt hiernaede samen, dat het kapitalisme ten gunste van de factor arbeid wel het een en ander wil doen, maar dan alleen als een gunst, die het uit hoofde van zijn machtsvolheid verleent en die ook als een gunst moet worden aanvaard“.

Niet zonder verbazing leest men voorts in dit werkje, wanneer het betreft de erkenning van hetgeen de schrijver zelf noemt „enorme verbeteringen“, welke sociale verbeteringen dan toch maar door de ondernemers in vrijheid zijn aangebracht in heden en verleden, daarvan deze beoordeeling: „Afgezien van de wijze, waarop de sociale verbeteringen ten onzent tot stand zijn gekomen, kan voorts toch niet gezegd, dat door hen in Nederland een sociaal paradijs was tot stand gekomen. Er was, ik herhaal het nog eens, in de loop van zeventig jaar enorm veel verbeterd, maar tot een maatschappelijk stelsel, dat de groote massa van de bevolking bestaanszekerheid geeft, hadden wij het nog niet gebracht“ (blz. 15, 16). Men zou geneigd zijn aan den schrijver de vraag te stellen, of hij dat „paradijs op aarde“ en dat „stelsel, dat bestaanszekerheid“ geeft, dan wel verwacht van die door hem gepropageerde nieuwe orde in die door hem aangegevene nieuwe samenleving?

Dit antwoord zal m.i. in positieven zin moeten luiden, wil het aanvaardbaar zijn, waarom niet langer kan worden voortgegaan op dien weg, die immers in 70 jaar al zulke enorme verbeteringen ook volgens den schrijver heeft gebracht. Wij voor ons verwachten dat paradijs op aarde bepaald niet, evenmin als die orde, die bestaanszekerheid geeft, en achten het daarom ook principieel onjuist bij voorbaat alle streven, ondernemen om hier op aarde tot betere verhoudingen te komen, zeker niet wanneer het duidelijke vruchten oplevert, bij voorbaat te verwerpen, omdat het nu eenmaal hier in deze zondige wereld niet tot de volkomenheid leidt. Nu willen wij direct opmerken, dat wij het voorgaande lezende, niet voorbijgeleden waren aan hetgeen eenige bladzijden eerder door den schrijver was opgemerkt in zijn geschrift over „De arbeider in de nieuwe samenleving“: „Wie geleerd heeft mensch en wereld te zien in het licht, dat de Bijbel op beiden werpt, weet, dat deze wereld tot haar einde gebukt zal gaan onder de vloek van de gebrokenheid. Hij is ten aanzien van de maatschappelijke orde pessimist noch optimist, doch realist; hij weet, dat ook de geleide economie niet in staat zal zijn een volkomen harmonische samenleving in 't leven te roepen, maar hij draagt tevens in zijn hart 'n nimmer aflatende hunkering om onze samenleving althans tot een afgeschaduwde te maken, een heenwijzing naar de waarlijk nieuwe aarde, waarvan de Bijbel bij herhaling spreekt en waarop in de meest absolute, want Goddelijke zin gerechtigheid zal wonen“ (blz. 8). Niet wij hebben deze woorden uit het oog verloren, doch naar het ons voorkomt bepaald de schrijver zelf, wanneer hij eenige bladzijden verder die bestaande orde of „dat onstabiele economische systeem“ zooals hij het noemt, miskent en verwerpt, ondanks alle „enorme verbeteringen“, omdat het nu eenmaal in Nederland geen sociaal paradijs heeft gebracht en geen bestaanszekerheid voor de groote massa van de bevolking. Wij voor ons achten reeds die titel „De arbeider in de nieuwe samenleving“ verre van realistisch, doch bepaald ongemotiveerd optimistisch.

Dit schrijvende worden wij niet bewogen door eenigen aandrang het door den schrijver bij herhaling veroordeelde „kapitalisme“ in verdediging te nemen. Wij zouden dan eerst ons eens moeten gaan afvragen: wat is kapitalisme en wie is een kapitalist. Dit zou nog niet meevallen. Prof. dr. Wilhelm Röpke, maakt m.i. te dien aanzien in zijn „Civitas humana“ (Amsterdam, Elsevier, 1947) zeer terecht de opmerking: „Het zoo zwaar klinkende woord „kapitalisme“ is wel eenigszins versleten en, evenals een veelgebruikt muntstuk, heeft het daardoor een onklaar en onzeker uitzicht gekregen; het bevat zooveel dubbelzinnigheid, dat het niet goed bruikbaar meer is in het geestelijke betalingsverkeer. Het komt altijd net van pas als een woord zonder veel zin, maar een helder doordacht begrip ontbreekt en men kan er ook allerlei wonderlijke escamotagestukjes (d.i. geschilstukjes, G.) mee uithalen, wat blijktbaar nog een overblijfsel is uit de nalatenschap van Hegels taalmythe, die ons door Marx is overgeleverd en die we nog steeds met ons slepen“ (blz. 6).

Ook voor mijn besef zit er in den tegenwoordigen christelijk-socialen inventaris, althans wat de terminologie betreft, heel wat, dat feitelijk ontloend is aan den huize Marx.

Overigens willen wij niet nalaten met name ten aanzien van zulk een woord als b.v. dat gehate „kapitalisme“ onszelf en anderen te blijven inscherpen de noodzakelijkheid, bij alle noodzaak aan behoorlijk gedefinieerde termen in ons sociaal-economisch spreken

en denken, toch vooral er voor te waken niet uit het pog te verliezen of te ontzinken aan deze voor den christen grondleggende gedachte, dat niet alleen kapitalist is hij, die machtig vele goederen bezit zonder daarbij God en menschen te ontzien, maar ook de landlooper lungs 's Heeren wegen, die God en menschen verlatende, zijn gansche bezit in een bundeltje op zijn rug meesjouwt en die dien schameelen schat voor geen koninkrijk zou willen geven. Bezit buiten God en den naaste om noemen wij: kapitalisme.

Wanneer orde tegenover orde, de zoogenaamde kapitalistische samenleving tegenover de zoogenaamde nieuwe samenleving, komt te staan, zooals hier door dezen schrijver gesteld wordt, dan dient zoowel van het een als van het andere duidelijk afgrenzende verantwoording te worden gedaan. En dat mis ik hier.

Ondertusschen is de situatie verre van ongevaarlijk. Allerwegen wordt in West-Europa wel erkend en geducht het verkeerde van het staats-communisme, waarbij de productiemiddelen en de beschikking erover geheel aan den staat zijn vervallen, doch vergis ik mij niet, dan staan in datzelfde West-Europa ook allereerst de deuren wagenwijd open om met gejuich binnen te halen, wat naar ik meen geen anderen naam verdient dan ondernemings-communisme. Het is onmiskenbaar, dat dit ook geschiedt door schrijvers en propagandisten uit Christelijken kring. Het voor ons liggende geschrift van prof. dr. W. F. de Gaay Fortman „De arbeider in de nieuwe samenleving“ is er ons een bewijs van. Zoo wordt b.v. het instituut van den ondernemingsraad, waarin de arbeider naast den patroon royaal inzicht zal bekomen in de financiële en economische positie van de onderneming en wat daartoe dient, door dezen schrijver gezien als „een krachtige, verdere stap in de richting van de reeds aangevangen vergemeenschappelijking van de onderneming“ (Blz. 84). Men hoort het, wij zijn nog niet aan het eind, het is alles nog maar een krachtige, verdere stap in de richting van wat op den duur zal brengen de vergemeenschappelijking of de communiseering van de onderneming, het ondernemingscommunisme. De overkoepelende publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, althans volgens de plannen op stapel, kan ons dan verder brengen het bedrijfstak-communisme, en de sluitsteen

Eenige bijdragen tot opening der Schriften

Waar de erfenis wordt uitgedeeld

II.

„Want de belofte is niet door de wet aan Abraham of zijn zaad geschied, namelijk dat hij een erfgenaam der wereld zoude zijn, maar door de rechtvaardigheid des geloofs“.

(Rom. 4: 13.)

We hebben in het voorafgaande getracht om de gedachtenfeer te bepalen, waarin Paulus zich beweegt in de pericope 13—16. Voor we nu op ons eigenlijke doel afgaan, n.l. het verstaan van de quintessens uit zijn betoog hier in aansluiting op de verzen 9 en vlgg., zullen we toch nog even in 't bijzonder aandacht moeten schenken aan 11 en 12.

Dat er in deze verzen nauwe aansluiting is bij vers 10 is zonder meer duidelijk. Reeds de driemaalige herhaling van het „geloof tijdens onbesnedenheid“ bewijst dit.

Toch zal anderzijds de vraag, of 11, 12 met 9, 10 zijn samen te nemen als het uitwijzen der historie, dat de rechtvaardigheid is „tot geloof“, ontkenend moeten beantwoord worden. Want strikt genomen heeft de apostel zijn vraag uit vers 9 (naar de historische orde van rechtvaardiging en besnijdenis) in vers 10 reeds voldoende beantwoord. Wat we in 11, 12 vinden is een interpretatie van de besnijdenis, een aanwijzing van Gods bedoeling daarmee. (We vinden die doelstelling opnieuw naar voren gebracht in vers 16. (Vgl. ook Gal. 3: 8, 14). Daaruit krijgt men oppervlakkig reeds den indruk, dat er ook samenhang is tusschen 11, 12 en de volgende verzen. Daarvoor is er echter nog een sterker aanwijzing, die intusschen niet aanstonds opvalt. Integendeel! We wezen er reeds op, hoe in vers 13 (schijnbaar) plotseling twee nieuwe grootheden ter sprake worden gebracht. Dat ze echter niet heelemaal onverwacht uit de lucht komen vallen, blijkt bij een nauwkeuriger lezen van vers 11. We gaan daartoe nog éénmaal naar Gal. 3.

Bij het overwegen van dat hoofdstuk treft ons n.l. een woord, waarover we niet mogen heenlezen, zooals we misschien geneigd zouden zijn te doen. Ik bedoel het woord „bevestigd“, dat we tweemaal tegenkomen (vs 15 en vs 17). Beter is het, te vertalen „rechtsgeldig gemaakt“. Aldus ook Greijdanus, die er aan toevoegt: „..... wat geschiedt door den dood van den testateur; vgl. ook Hebr. 9: 16, 17“.

De juistheid van deze laatste opmerking trekken we in twiifel.

Wie even de genoemde plaats uit Hebr. opslaats, ziet, dat daar gesproken wordt van het uitdeelen der erfenis (vs 15), m.a.w. dat het „vast zijn“ en „kracht hebben“ (vs 17) slaat op de ten uitvoer legging van het testament. Anders evenwel staat de zaak in Gal. 3. Immers: de uitvoering van het testament dat Abraham kreeg wachtte tot de

van de staatsbemoeiing met dat alles, aan de top, toch weer het staats-communisme. Met dit verschil, dat wij inplaats van het gecentraliseerde staats-communisme dan krijgen via het ondernemingscommunisme en het bedrijfstak-communisme, het gedecentraliseerde staats-communisme. Mogen allerwegen de oogen opengaan. En daarom: principis obsta, weersta het begin, zij het parool.

P. GROEN.

Telegram tot steun van de Regeering

Aan den Ministerraad werd het volgende telegram verzonden:

De Dordrechtse politieke en sociale club, gevormd uit leden der Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Dordrecht, en bevrienden is vervuld van de wens om in het bijzonder in deze moeilijke dagen Gods hulp af te smeken voor onze overheden en voor allen die in hoogheden over de landen der toekomstige Nederlands-Indonesische Unie gezeten zijn, en is mitsdien in vergadering bijeengekomen op 30 December 1948. Zij acht zich hier, op gezag van de Heilige Schrift en de ware Christelijke belijdenis, verplicht het volgende te verklaren:

1. Met dankbaarheid jegens God, door Wiens hand de Overheden regeren, heeft zij kennis genomen van het besluit der regering om door middel van de haar als Gods denares toekomende wettige zwaartmacht een einde te maken aan het vrije spel van die elementen, die het leiden van een stil en gerust leven in alle Godzaligheid en eerbied in Indonesië onmogelijk maken.

2. Wetende dat het langs de weg der gehoorzaamheid aan de wet des Heren is, dat Christus' Koninkrijk wordt bevorderd, wenst zij boven alles dat onze overheden het thans begonnen werk tot in lengte van dagen niet zullen laten varen, dat is dat zij alles in het werk stellen om de hand te houden aan de vrije verkondiging van Gods Woord in alle delen van de Nederlands-Indonesische Unie, gelijk dat reeds 350 jaren lang de ware zin van de arbeid der Nederlanders in de Archipel behoorde te zijn.

3. De valsheid onderscheidende van alle leuzen over vrijheid en beschikkingsrecht, die niet samengaan met de erkenning van Christus' Koningschap over alle volken, wenst zij onze regering de kracht van het ware geloof toe bij de verdediging van haar beleid en bij het doen horen van haar getuigenis voor het forum van de internationale machten en in de organisatie der Verenigde Naties, die veelal aan Christusverzwijgende en daarom onaanvaardbare grondslagen zijn gebonden.

POP WETENSCH. SCHETSSEN

komst van Christus, die het Zaad was op Wiens naam God de erfenis had laten schrijven (vs 16). Maar rechtsgeldig heet het testament niettemin reeds 430 jaar vóór de komst van de wet.

We moeten dus besluiten, dat het „rechtsgeldig zijn“ van een testament, waarvan Gal. 3 spreekt, iets anders moet inhouden dan het „vast“ of „van kracht zijn“, waarvan we in Hebr. 9 lezen.

Nu gevoelt natuurlijk ook Greijdanus wel, dat in dit geval zeker iets anders bedoeld moet zijn dan het sterven van den erflater. Hij weet echter niet, wát. „Hoe God Zijne verbondsbeschikking bevestigd heeft, zegt de apostel niet nader“ zoo teekent hij bij vers 17 aan.

Ik meen, afgaande op wat de papyri ons leeren over het testament in de oudheid, dat de rechtsgeldigheid geacht wordt tot stand te zijn gekomen door de verzegeling.¹⁾

En nu gaan we terug naar Rom. 4. Is het niet opmerkelijk, dat in vers 11 gesproken wordt van een zegel? Me dunkt, we mogen aannemen, dat Paulus reeds in vers 11 de gedachte aan een testament voor den geest zweefde; dat hij dus dáár al vooruitgripte op de erfenisbelofte, die hij in vers 13 ter sprake brengt.

Zien we dus goed, dan komt met vers 11 een nieuwe wending in Paulus' betoog en dient men derhalve 11, 12 niet bij het voorafgaande te trekken (ofschoon het daar natuurlijk op aansluit), maar bij wat volgt.

Wanneer we nu eindelijk scherp voor oogen willen krijgen, wát dan wel de nieuwe stap is die Paulus in vers 11 gaat zetten op den weg der weerlegging van den Jood die zijn evangelie van „rechtvaardigheid uit geloof tot geloof“ verondersteld wordt te willen bestrijden, moeten we op twee dingen vooral letten.

Allereerst is het opvallend, dat de apostel nu éérst den heiden noemt als in aanmerking komend voor rechtvaardiging (vs 11) en dán pas den Jood (vs 12).

En een tweede merkwaardigheid is deze, dat hij ook in vers 12 bij „het geloof van Abraham“ alweer de toevoeging geeft „dat in de voorhuid was“. We zijn misschien oppervlakkig geneigd te zeggen, dat deze toch eigenlijk wel overbodig is. Paulus moet toch aannemen, dat zijn lezers na het voorafgaande eindelijk wel eens zullen weten, dat Abraham als onbesneden geloofde en gerechtvaardigd werd. En daarop het accent te leggen heeft natuurlijk zin, wanneer hij spreekt over de rechtvaardiging van heidenen. Maar waarvoor dient die toevoeging nu nogmaals herhaald, wanneer hij het over de rechtvaardiging van Joden heeft? Wil de apostel hun soms ook den eisch stellen om te gelooven in onbesneden toestand?

Men is wellicht niet geneigd, de laatste vraag ernstig te nemen. En toch gelooven we, dat juist de seriëuze overweging ervan ons de oogen kan openen voor

¹⁾ Zie b.v. Paul Meyer, Juristische Papyri (Berlin 1920) no. 34/30, Vgl. daarbij ib. no. 93 § 7.

de top, toch
schil, dat wij
-communisme
nisme en het
eerde staats-
opengaan. En
begin, zij het
P. GROEN.

telegram ver-

gevoerd uit
akt) te Dor-
ens om in het
af te smeken
gheid over de
sche Unie ge-
gekomen op
ig van de Hei-
verplicht het

Wiens hand de
n van het be-
haar als Gods
een einde te
die het leiden
gheid en eer-

hoorzaamheid
ninkrijk wordt
overheden het
en niet zullen
stellen om de
n Gods Woord
te Unie, gelijk
de arbeid der
u.

leuzen over
ngaan met de
r alle volken.
rare geloof toe
het doen horen
Internationale
de Naties, die
a onaanvaard-

SCHILTSSEN

Wiens naam
vs 16). Maar
lettemin reeds

rechtsgeldig
spreekt, iets
f „van kracht

el, dat in dit
zijn dan het
ter niet, wat
vestigd heeft,
hij bij vers 17

ns leeren over
chtsgeldigheid
door de ver-

s het niet op-
ordt van een
n, dat Paulus
estament voor
vooruitgrijpt
13 ter sprake

vers 11 een
stoog en dient
f g a a n d e
op aansluit),

oogen willen
die Paulus in
erlegging van
aardigheid uit
te willen be-
ral letten.

ostel nu eerst
komend voor
Jood (vs 12).
te, dat hij ook
m" alweer de
vas". We zijn
gen, dat deze
toet toch aan-
ande eindelijk

s onbesneden
daarop het
wanneer hij
heidenen.

nogmaals her-
aardiging van
ook den eisch
estand?

ste vraag ern-
juist de seri-
n openen voor

i (Berlin 1920)

de verrassende wending, die Paulus hier geeft aan zijn polemieek tegen den Jood.

Bedenken we nog even, hoe zijn weerlegging tot hertoe is verlopen. Na te hebben vastgesteld, dat rechtvaardiging op grond van eigen werken bij Abraham niet plaats had gehad, wat Paulus te voren reeds als principieel onmogelijk had aangewezen, is hij van den Joodschen tegenstander, dien hij in gedachten voor zich heeft, nog niet af. Goed, deze zal nu moeten toegeven: rechtvaardiging op grond van eigen werken kan, en principieel, en historisch gezien, niet verwacht worden. Ze is uit geloof.

Maar hij handhaaft: het heil is alleen voor de Joden. Wil een heiden er in deelen? Fiat; maar dan moet hij zich laten besnijden.

Het eerste wat Paulus nu doet, is: zijn tegenstander die stelling uit handen slaan door er op te wijzen, dat God aan Abraham dien eisch (om zich vooraf te laten besnijden) niet stelde (vs 9, 10).

Maar daarbij laat hij het niet! Hij gaat vervolgens die stelling omkeeren!

Dat is een merkwaardige, liefelooze methode van bestrijden bij Paulus. We vinden haar ook in hoofdstuk 2 (waarover later) en eveneens in de verzen 6—8 van ons hoofdstuk. In een vorig artikel hebben we den opzet van de eerste helft van 4 slechts vluchtig geschetst. Hoofddoel was toen, de moeilijkheid uit vers 2 op te lossen en we konden daartoe wat het verband aangaande volstaan met een globaal overzicht. Maar het kan zijn nut hebben nu even langer stil te staan bij de aanvulling van het historisch bewijs, aan Abraham ontleend, met het citaat van David.

Dan zien we, dat er bij Abraham sprake is van een niet tellen der werken, maar bij David van een vergeven der (immers boze) werken. De stelling van Paulus' gedachten tegenstander is: „Onze werken vormen een credit bij God". Maar de apostel bewijst in éérster instantie: „Onze werken tellen niet mee"; maar in tweeder instantie: „Onze werken vormen een debet bij God".

We zouden deze wijze van weerlegging schematisch aldus kunnen voorstellen: van + via 0 naar —.

Welnu, die vinden we ook hier weer. Paulus' tegenstander zegt: „Een heiden is zonder meer niet in conditie om gerechtvaardigd te worden; hij worde dus als wij". De apostel antwoordt: 1e. „De heiden kan blijven zooals hij is, onbesneden" en 2e. „De Jood is zonder meer niet in conditie om gerechtvaardigd te worden; hij moet worden als de heiden, d.w.z. hij moet onder de wet uit." Zijn tegenstander ziet de wetssfeer als de heilsstaat, maar Paulus typeert haar elders als een gevangenis (vgl. Gal. 3: 23).

Dat dit de bedoeling is van zijn accentueeren van de toevoeging „tijdens onbesnedenheid", óók wanneer hij over het gelooven van Joden spreekt; dat hij daarmee dus hun de noodzaak om van de wet vrij te raken (in plaats van anderen er aan te binden) voorhoudt, is duidelijk uit wat in vers 13 volgt. Dit vers bevat, mits vertaald zooals wij boven voorsloegen, de logische voortzetting van het voorafgaande (en niet — zooals toch eigenlijk op het standpunt van Greijdanus het geval zou zijn — een sprong terug naar de verzen 1—8). Immers: de apostel heeft in de verzen 11 en 12 een stouten uitleg gegeven aan de besnijdenis van Abraham. Voor Joodsch besef staat de zaak zoo: door zijn besnijdenis wordt Abraham tot speciaal ónze vader; zijn zegen wordt nu voor óns gereserveerd. Maar Paulus stelt het zóó voor: in de besnijdenis ligt een bevestiging van Abrahams vaderschap juist van heidenen; hun wordt nu in de éérste plaats zijn zegen gegarandeerd. Hoe zal hij die bewering waar kunnen maken?

Om dat te kunnen bevroeden, zullen we moeten vasthouden — waarbij we reeds eerder den vinger legden — dat in vers 11 een nieuw element naar voren komt. Want daar gaat Paulus over van Abraham als persoon, als enkeling, naar Abraham als stamvader. Dus zal de apostel den grond voor zijn bewering omtrent dat laatste moeten halen, niet meer uit diens persoonlijke rechtvaardiging, maar uit de hem gedane belofte omtrent zijn erfgenamen.

Nu, dat zien we dan ook inderdaad gebeuren. Hij gaat in vers 13 na, onder welke omstandigheden Abraham die erfenisbelofte kreeg. En dan blijkt, dat dit niet gebeurde onder de wet (die immers nog 430 jaar op zich zou laten wachten), maar onder geloofs-gerechtigheid. Welnu, zoo besluit Paulus daaruit, dan moet men de uitdeeling van die erfenis óók niet zoeken binnen de sfeer van de wet. Men zal integendeel de erfgenamen juist vinden buiten de wet.

En nu volgt dan in vs. 14, 15 — als wij het goed zien — het aanwijzen van de innerlijke noodzaak van het „buiten de wet", gegeven eenmaal het „uit geloof".

We wezen er boven reeds op: ook als de Jood eindelijk toegeeft het „uit geloof", vloekt voor hem het tweede moment („tot geloof") daaruit niet zonder meer voort, blijft hij m.a.w. den heiden nog vaak den eisch stellen, zich te laten besnijden (Judaïsme).

Maar Paulus toont aan: geloof en wet verdragen elkaar niet. En, waar erfenis-belofte en geloof aan elkaar zijn gekoppeld, is dus ook van erven onder de wet geen sprake (vers 14).

Nu heeft hij om het eerstgenoemde (en daarmee

het laatstgenoemde) te bewijzen slechts een teruggrijpen noodig op wat hij eerder al heeft geschreven. Dat de wet toorn wekt, weten zijn lezers na 3: 19, 20 wel; en dat er bij heidenen van overtreding in den eigenlijken zin des woords niet kan gesproken worden, omdat er bij hen geen uitdrukkelijk gebod is, zoodat zij dus minder schuldig staan dan de Joden, heeft hij in het tweede hoofdstuk duidelijk gemaakt. Daarom volstaat hij nu met een korte herinnering daaraan in vers 15: „want de wet werkt toorn, maar" waar geen wet is, is ook geen overtreding."

Welnu, als men dat bedenkt, is het onmogelijk aan het „uit geloof" vast te houden en tegelijkertijd de erfgenamen te verwachten uit den kring der wet, zoodat men allen die in de erfenis willen deelen beweegt, zich daar te laten onderbrengen. Immers: dan maakt men het geloof zinloos.

Want Paulus heeft in 1: 17 zijn hoofdthema „rechtvaardigheid uit geloof tot geloof" aanstonds gezegd tegen den achtergrond van Gods toornopenbaring (vs. 18 en vlgg.). Zóó alleen n.l. blijkt wat hij zegt meer dan een abstract dogmatische stelling, blijft het het karakter van boodschappen leven behouden. Zoo is dan ook de aanhaling van Hab. 2: 4 niet bedoeld om aan zijn woorden de steun te verzekeren van een gelijkkluidende losse uitspraak uit het Oude Testament, maar om een historische situatie in herinnering te brengen, die trekken van overeenkomst vertoont met die uit Paulus' dagen. Door het donker van de toenmalige toornopenbaring kwam het licht schijnen van de levensbelofte voor wie geloof. En de profetie is nooit een ééndagsvlinder: ze herleeft telkens voller bij den voortgang van Gods ééne werk.

Wat is dus de betekenis van geloof? Dit: behouden worden van den toorn!

Maar daarom is het nu juist zoo ongerijmd, iemand die tot geloof is gekomen onder de wet te brengen. Want dat zou zijn: iemand die van den toorn is behouden onder den toorn brengen. De wetssfeer zou de geloofswinst annuleeren.

En zoo kan Paulus in vers 16 besluiten met nog eenmaal 't onlosmakelijk verband tusschen „uit geloof" en „tot geloof" kort samen te vatten. Vóór, zoo zegt hij, stond bij God de bedoeling („ten einde"), de heidenen te doen deelen in Abrahams zegen. En daarmee in overeenstemming koos Hij den weg „uit geloof". Wie dus niet aan het „tot geloof" wil, is daarmee ook het „uit geloof" kwijt!

Dit is een betoog van verbijsterend grootsche allure. En dat te meer voor wie bedenkt, dat de schrijver eens volgens eigen getuigenis was „naar de wet een Farizeër, naar de rechtvaardigheid die in de wet is onberispelijk" (Filipp. 3: 5, 6).

Hier openbaart de Schrift toch onmiskenbaar haar eigenlijken Auteur.

Houwerzijl.

D. HOLWERDA.

Wij volgen liever de lezing die in vers 15 „de" geeft, en niet „gar".

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Niemand onzer zal ontkennen, dat er in de wijsbegeerte der wetsidee heel goede dingen ook omtrent de kerk van Christus zijn gezegd. Maar wij moeten wel oppassen, dat wij niet vanuit een wijsbegeerte, hoe Schriftgetrouw de wijsgeer ook wezen wil, afleiden, welke de positie der kerk is. De kerk, d.i. de zichtbare, ware kerk zegt wat en wie de wijsgeer, ook in zijn wetenschappelijke arbeid, behoort te zijn. Wij moeten de dingen niet omkeeren. Ook de staatsman heeft niet te bepalen, waar de kerk zal staan, en daar is geen staatsman ooit geweest, of zal er ooit zijn, al beschikt hij ook over al de macht der wereld, die daaromtrent maar een kruimel zeggenschap heeft in te brengen.

Christus vergadert Zijn kerk en zij is er, waar Hij haar plaatst en zij blijft er naar Zijn wil. En ook geen synodale groote, of machtig theoloog, of geweldig wijsgeer heeft daarover maar iets te zeggen. Wij kunnen daarop gerust zijn. De fout in de calvinistische wijsbegeerte, zooals zij zich thans ontwikkelt, spreekt vooral uit de onschriftuurlijke opvatting omtrent de zichtbare en onzichtbare kerk. En naarmate de leerlingen den meester overtreffen in wijsheid en erger nog, als de populisaar aan het werk gaat, vooral om zelf uit de knel te geraken, wrekt die fout zich te erger. Wij zien het voor oogen.

In het door mij genoemde proefschrift wordt gezegd, dat de Reformatie — die der zestiende eeuw — zich verzette tegen de verabsolutering van het kerkelijk instituut. Daartegen bond zij een principieelen strijd aan, in het bijzonder tegen Rome.

Maar dat was niet het karakter dezer Reformatie. Het ging in haar strijd niet tegen verabsolutering van het „tijdelijk kerkinstituut", maar heel eenvoudig tegen het Pausdom, tegen de valsche kerk. Men had het in die dagen niet zoo druk over het „absolute" en over „verabsolutering". Vooral laatstgenoemde uitdrukking dient velen menschen van thans, om van de ge-

hoorzaamheid aan alle door God vastgestelde dingen af te komen.

Het is ook niet juist, als wordt gezegd, dat de verhouding van de zichtbare tot de onzichtbare kerk voor verschillende reformatoren een probleem was, waarmee zij niet klaar konden komen. Zij erkenden, dat er verborgenheden zijn, die zij in Gods hand wisten. Zij leefden bij den geopenbaarden wil des Heeren. Maar problemen — die kenden zij niet, zooals wij er van spreken. Onze problemen, die wij ons zelf maken. En dan zitten wij er mee, zooals wij dat dan verwaand zeggen, omdat wij de eenvoudige waarheid en onze roeping niet willen zien.

Wat is een probleem? Iemand heeft gezegd, en hij zag geloof ik daarin juist, dat een probleem daár is, waar van geen enkelen kant een weg ter oplossing voor ons open is. En hij gaf dit humoristisch voorbeeld.

Als het bruidspaar in de kerk is voor de inzegening van het huwelijk en de domine zit in den kolenkelder, dan is dat geen probleem. De man wordt gewaar-schuwd, hij wascht en kleedt zich, en daar is alleen maar een weinig oponthoud. Maar als de domine in den winkelder zit en daaruit stijgen allerlei klanken op, die het ergste doen vermoeden, ja, dan is er een probleem.

Welnu onze vaders van 1618 en 1619 zaten niet in den winkelder aan onzekere, halfdronken opvattingen, al genoten zij wel graag, naar men vertelt, op z'n tijd, een glas wijn; en zij hadden niet die spinnewebben in hun hoofd, die allerlei dwaling en misverstand en onwil daarin kunnen werken.

Calvin zegt van de zichtbare kerk, dat zij onze moeder is, en dat haar te kennen voor ons zeer nuttig, ja noodzakelijk is, omdat er geen andere ingang tot het leven is, indien zij ons in haar schoot niet ontvangt, ons haart, ons voedt aan haar borsten, en eindelijk ons onder haar leiding neemt, tot wij, na het sterfelijk vleesch afgelegd te hebben, gelijk zullen zijn aan de engelen. En voorts, dat onze zwakheid niet duldt, dat wij uit die school ontslagen worden, voordat wij gedurig den ganschen loop des levens leerlingen zijn geweest.

Wel — dat geldt ook voor den wijsgeer en den politicus, die zich soms willen sterkmaken door te zeggen, dat de kerk met de wetenschap en de politiek niets te maken heeft, en dat zij alleen dan zullen luisteren, niet als zij h u n plicht kennen, maar de kerk d e h a r e verstaat, n.l. niet te spreken, waar zij volgens hen geen gezag heeft.

Zoo stond het onlangs nog in „Trouw" voor den man der politiek. Als iemand tot Calvin had gezegd: zijn die dingen, die gij daar zegt, absoluut en gij verabsoluteert ze toch niet — ik vermoed, dat het antwoord niet malsch zou zijn geweest.

Geen mensch, geen staatshoofd of wijsgeer, hoe machtig en geleerd hij zij, wordt dus door Christus uit de school der zichtbare kerk ontslagen. Hij kan er zich aan onttrekken, zeker, maar dan, zegt Calvin, is er voor hem geen zaligheid, noch in dit noch in het eeuwige leven.

Nu lees ik in het proefschrift: Christus bouwt Zijn kerk door Woord en Geest in de lijn van het Verbond, als leden van een lichaam dat slechts in Hem geheiligd is.

Dat is in orde. Maar dan moeten wij, om te verstaan, waar die kerk is, ook uitgaan van dat werk van Christus, dat zichtbaar is.

En dan gaat het niet aan, om even verder op te beweren, dat wij die zichtbare kerk moeten zien „als een tijdelijk menscheijk samenlevingsverband, waarin de geheele interne organisatie slechts door zondig menscheijk handelen kan worden geactualiseerd."

Evenmin om dan scheiding te maken tusschen het ambt, dat heilig is, en den ambtdrager, die een zondig mensch is, en die „slechts in Christus Jezus in de verborgen onzichtbare kerk (ecclesia invisibilis) geheiligd is".

Dit brengt ons maar op een dwaalspoor. Want niet de zondige mensch en zijn doen, doch het werk van Christus staat hier immers op den voorgrond, Christus vergadert, niet de domine of de ouderling. En wij moeten maar zorgen op dat vergaderingswerk niet af te geven, ook al is de hypocriet in de kerk. Hij weet waarom.

Ik heb hier met den zondigen mensch niets te maken. Ik heb alleen maar te luisteren, wat hij in Christus Naam tot mij te zeggen heeft in de bediening des Woords.

Al dat redeneeren van de zonde uit, hoe vroom het ook lijkt, is schrikkelijke onvroomheid. Wij gebruiken dit, om aan den voortdurenden strijd tegen de zonde, overal, waar zij werkt, te ontkomen. Wij worden dan „irenisch", wij zijn dan menschen der liefde. Maar het is een valsche liefde. Zelfbedrog. Zondige ireniek, waartegen alle reformatoren den ergsten strijd hadden te strijden. Laten wij maar aan Groen van Prinsterer denken, die toen, evenals thans Prof. Schilder, als een scheldenden, liefdeloozen, veel te scherp, alle liefdevolle lieden verontrustenden, vreeselijken man, werd geteekend. Ik zal daarvan nog wel eens enkele staaltjes geven. En waarom was die man voor die innig vrome menschen, die zoo lief waren, zoo slecht? Omdat hij de feiten noemde en de dingen z e i z o o a l s z i j w a r e n. Want dat konden die lieve, vrome menschen niet verdragen. Groen had niet veel last van de goddeloozen, maar het waren juist die